

FİKİR YAZILARINDA İÇ BAĞLARIN ÖNEMİ

Rıza FİLİZOK

Bir metin, cümlelerin yan yana sıralanmasından oluşmaz. Cümleler, düşüncenin akış yönünü gösteren bağlarla birbirine bağlanır. Ancak bu bağlar, bazen açık, bazen üstü kapalıdır. Üstü kapalı olduğunda düşünerek bu bağları bulmak gereği ortaya çıkar.

İyi düzenlenmiş bir yazıda bu bağlar daima belirgindir ve kolayca fark edilir. Bir binayı ayakta tutan şey nasıl demir ve çimentodan oluşan kolonlarsa, bir yazıyı anlaşılır kılan da cümleleri birbirine bağlayan bağlardır.

İyi bir yazı ile kötü bir yazı, anlaşılır bir yazı ile anlaşılmasız bir yazı arasındaki en temel fark budur. Yazının anlaşılır olmasını istiyorsanız cümlelerinizi birbirine düşüncenin akışını gösterecek bağlarla bağlayınız. Aynı şekilde okuduğunuz bir yazıyı iyi anlamak istiyorsanız o yazıdaki bağları bulmakla işe başlayınız. Bağları bulmanız yazının planını kavramanızı dolayısıyla iyi anlamanızı sağlar.

Aşağıda bir örnek metin üzerinde bu bağları bulalım:

(Daha önceki bir yazımızda metinlerde kullanılan bağlar ve bağ türleri hakkında bilgi vermiştik. Bknz.: <http://www.ege-edebiyat.org/docs/401.doc>)

(Metindeki bağlar kırmızı renkle gösterilmiştir)

“Vaktiyle, Tanzimat aydınları ve idarecileri de Avrupa medeniyetini almak için çaba göstermişlerdi: **Fakat** onlar aldıkları şeyleri yarım alıyorlar, tam almıyorlardı. **Bundan dolayıdır ki** ne hakiki bir üniversite yapabildiler, ne sistemli bir adliye teşkilâtı kurabildiler. Tanzimatçılar, millî üretimi çağdaştırmadan evvel tüketim biçimlerini, yani giyim, gıda, bina ve mobilya sistemlerini değiştirdikleri **için**, millî sanatlarımız tamamıyla çöktü. **Buna karşılık** yeni tarzda Avrupaî bir sanâyinin alt yapısı bile kurulamadı. **Bunun sebebi**, yeterli ölçüde bilimsel inceleme yapmadan, esaslı bir amaç ve kesin bir program ortaya koymadan işe başlamak ve her işte yarım tedbirli olmaktı”

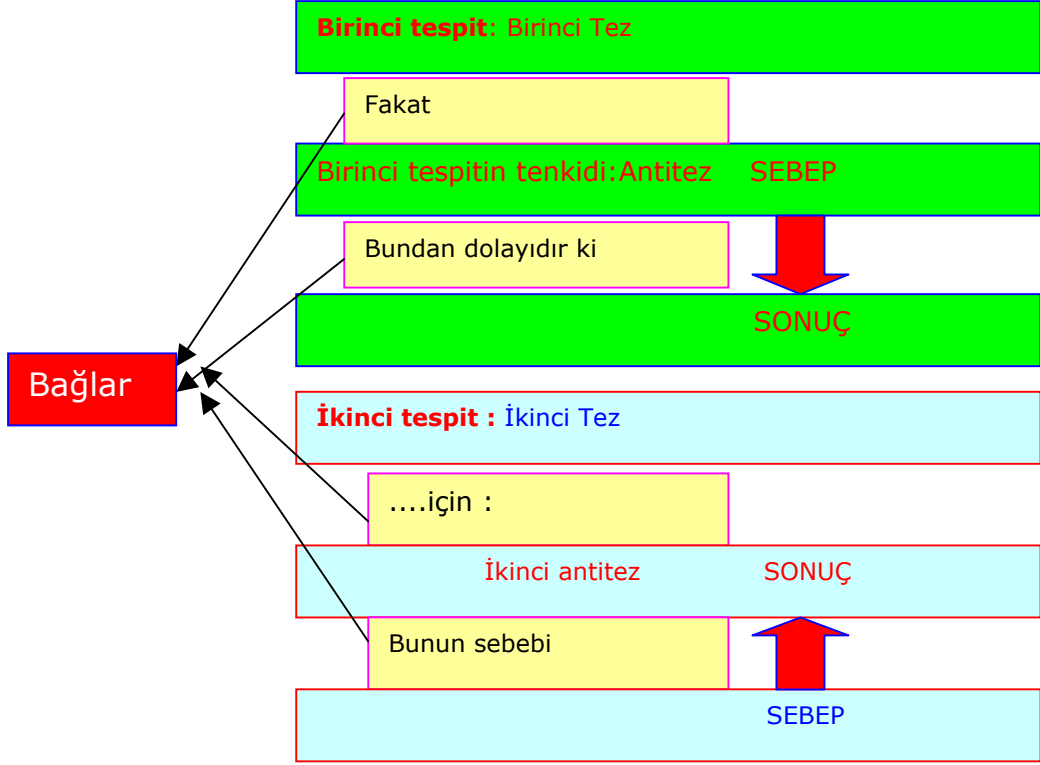
Ziya Gökalp,
Sadeleştirilmiş Metin

Yukarıdaki metin, bir açıklama ve ispatlama metni olduğundan burada mantıkî bağlar kullanılmıştır. Bu mantıkî bağların kurduğu metin-içi ilişkileri şöyle bir tablo ile gösterebiliriz:

METİN	METİN İÇİ İLİŞKİLER
<p>Vaktiyle, Tanzimat aydınları ve idarecileri de Avrupa medeniyetini almak için çaba göstermişlerdi: Fakat onlar aldıkları şeyleri yarım alıyorlar, tam almıyorlardı. Bundan dolayıdır ki ne hakiki bir üniversite yapabildiler, ne sistemli bir adliye teşkilâtı kurabildiler. Tanzimatçılar, millî üretimi çağdaştırmadan evvel tüketim biçimlerini, yani giyim, gıda, bina ve mobilya sistemlerini değiştirdikleri için, millî sanatlarımız tamamıyla çöktü. Buna karşılık yeni tarzda Avrupaî bir sanâyinin alt yapısı bile kurulamadı. Bunun sebebi, yeterli ölçüde bilimsel inceleme yapmadan, esaslı bir amaç ve kesin bir program ortaya koymadan işe başlamak ve her işte yarım tedbirli olmaktı.</p> <p>Ziya Gökalp, Sadeleştirilmiş Metin.</p>	<p><i>Bir olgu tespit ediliyor.</i></p> <p><i>Burada tarihi olgunun bir tenkidi yapılıyor, karşıt bir fikir ileriye sürülüyor..</i></p> <p><i>Burada sebepten sonuca ulaşıyor, bir sonuç çıkarılıyor.</i></p> <p>İkinci bir olgu tespit ediliyor.</p> <p><i>Burada, ikinci olgunun sonuçları ı tespit ediliyor.</i></p> <p><i>Burada ise ikinci olgunun sonucundan sebeplerine dönülüyor.</i></p>

Tabloda görüldüğü gibi yazar bu metinde iki tarihi olgu tespit etmiş, sonra da bu olguların tenkidini yapmıştır. Yani yazıda temel olarak iki tez, iki antitez vardır. Antitezlerin sahibi yazardır. Yazara göre bu tarihî tezler yanlış olduğundan o tezlerin toplumsal sonuçları da yanlış olmuştur. Yani tezlerin yanlışlığı tarihî olguların sonuçlarıyla ispatlanmıştır. Bundan dolayı bu ispatlama yazısında sebep-sonuç ilişkilerinin sergilenmesi, ispatlama için yeterli görülmüştür. Birinci tez, sebep-sonuç ilişkisi içinde çürütülmüştür. İkinci olgunun ise önce sonuçları söylenmiş, sonra sebebi açıklanmıştır.

Metinde kurulan bu ilişkileri ve bu ilişkileri kurmak için kullanılan bağları şöyle bir şemayla gösterebiliriz:

Bu örnek, Ziya Gökalp'ın metninde iç bağların ne kadar kuvvetli olduğunu açıkça göstermektedir.

Şimdi bir de Ahmet Altan'ın yazılarından aldığımız şu parçayı aynı yönden inceleyelim:

Fehmi Kuru, "Obama olarak başladı şimdi Bush oldu" dedi onun için

Biz o sözü manşete taşıdık.

Erdoğan dün bu söze cevap verdi.

Eski dostu Kuru'ya "sevsinler seni" dedi.

Konuşmasını baştan sona okudum.

Siz de okuyun.

İtiraf edeyim hayatımda okuduğum en tuhaf konuşmaydı.

Öyle cümleler vardı ki ne dediğini, ne demek istediğini anlamadım bile.

Sivil anayasa yapmaktan "şimdilik" vazgeçtiğini anlayabildim.

"Devletin değerlerine" çok önem verdiğini de.

O çok önem verdiği "devletin değerleri" arasında, inanç ve fikir hürriyetine baskı yapmak olduğunu unutmuştu anlaşılır.

Ahmet Altan

Bu yazıda ise görüldüğü gibi sadece iki bağ vardır:

Ahmet Altan'ın yukarıdaki yazısında **her cümle bir paragraf teşkil etmektedir**. Ancak bunlar sadece biçimsel paragraflardır. **Gerçek paragraflar değildir**. Yazar bu şekli bize bir orijinallik gibi sunarsa da o, yaptığına hangi amaca hizmet ettiğinin fazlasıyla farkındadır. Yazar bu şekli kullanmakla yani gerçek bir paragraftan kaçınmakla bir tahta iki kuş vurmaktadır: Birinci olarak zayıf fikirlerini açmak, genişletmek ve ispatlamaktan kurtulmakta ikinci olarak bütün yükünü atmış bu garip cümlelerle zihin tembelleği olan okuyucularına hoş görünmektedir. Bir yazının fikirden ne kadar yoksun olursa o kadar kolay okunduğunu bilenlerdendir. Amacı da sadece dikkatsiz okuyucularını avlamaktan ibarettir. Sayın Altan yukarıdaki yazısında birçok tez ileri sürmüştür ama bu tezlerin hiçbirini ispatlama zahmetine girmemiştir. Yazıda **sadece iki mantıkî bağ** bulunmaktadır. Kapalı bağlar da oldukça zayıftır. Bu haliyle bu yazı, ne bir açıklama yazısı, ne bir ispatlama yazısıdır, sadece bir sohbet yazısıdır, bir **yarenliktir**.

Fikir yazılarında sağlam iç bağlar bulunmalıdır, ayrıca ileri sürülen tezlerin ispatlanması gerekir. Diğer taraftan bir yazıda bağlaçların bol olarak kullanılması her zaman yazının iç örgüsünün iyi kurulduğunu göstermez. Açık yahut kapalı bağlar, yazıda bir düşünce düzeni yaratıyorsa onun iyi bir düşünce yazısı olduğunu söyleyebiliriz. Bu özellikleri göstermeyen yazılar gevşek örgülüdür ve bir düşünceyi yansıtmaz.

Not: Bu konuda ayrıca şu yazılarımıza bakabilirsiniz:

<http://www.ege-edebiyat.org/docs/401.doc>

<http://www.ege-edebiyat.org/docs/450.pdf>

<http://www.ege-edebiyat.org/docs/447.pdf>

©<http://www.ege-edebiyat.org>